

with the addition of lexical units (12.5%); increase notional amount of words (12.5%), the demonstration of colour and grandeur of the target language vocabulary (6 %).

Key words: audiovisual translation (AVT), decompression, addition of language units, dubbing, subtitling, transformation.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Савельєва Н. О.

УДК 81'373.612.2:81'255.4

Є. О. Саніна, О. О. Євдокименко

**МЕТАФОРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ
ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА РОМАНУ МАЙКЛА КАННІНГЕМА
„ГОДИНИ” ТА ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ**

Антропоцентрична парадигма в лінгвістиці стимулює особливу увагу дослідників до мовної особистості та її самовираженню в різних типах дискурсу. Індивідуальний стиль автора стає об'єктом особливого інтересу лінгвістів внаслідок його ролі у відображенні різних дискурсивних проявів особистості – її світобачення, системи цінностей, особливостей мислення і сприйняття дійсності, тезауруса, манери спілкування та інших проявів ментальної сфери людини, пов'язаних з ідіостилем особистості в його широкому розумінні.

Роман сучасного американського письменника Майкла Каннінгема „Години” належить до постмодерністського напрямку в літературі, яке на сьогоднішній день є одним з найменш вивчених в силу своєї структурної та змістовної неоднозначності. Твір є зразком роману поліфонічного типу, який об'єднує образи, прийоми, мотиви та стилі, запозичені з різних культур і епох для створення нових смислів. В якості основної сюжетної лінії М. Каннінгем використовував „Місіс Деллоуей” – один з найвідоміших романів модерністської британської письменниці Вірджинії Вульф. Кожна з трьох ліній роману „Години” в тій чи іншій мірі співвідноситься з романом В. Вульф „Місіс Деллоуей”. У своєму романі М. Каннінгем послідовно використовує техніку структурної будови тексту самої В. Вульф.

У рамках даної статті було здійснено спробу проаналізувати особливості вираження авторського стилю через метафоричне моделювання, а також способи перекладу метафоричних одиниць, що дозволяють в повному обсязі зберегти їх стилістичні та смислові функції, що визначає актуальність нашого дослідження.

Питанням дослідження ідіостилю, метафоричного моделювання та засобів їх відтворення займалися Н. С. Болотова, П. А. Катишева, Р. А. Мигуренко, Ж. Є. Фомічева.

Під ідіостилем в сучасній лінгвістиці прийнято розуміти систему змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора які роблять унікальним втілений у цих творах авторський спосіб мовного вираження. Ідіостиль письменника – це мовний мікрокосм, лінгвістичний універсум [1, с. 86; 2, с. 21; 3, с. 23], витканий мовою дискурсу [4, с. 192], хронологічно і тематично обумовлена лексико-семантична цілісність [5, с. 54], індивідуально-авторська мова як варіант даного соціуму [6, с. 165];

Одним з прикладів втілення в тексті авторської картини світу є метафоричне моделювання, яке у повній мірі дозволяє оцінити домінуючі концепти художньої дійсності автора.

Найбільш яскравим способом репрезентації індивідуально-авторської картини світу письменника є саме особливості функціонування метафори в тексті твору.

Таке поняття, як метафорика, є одним з основних понять, що допомагають осягнути мовну картину світу письменника, адже саме метафорика стає ключовим засобом репрезентації характерних особливостей ідіостилю. Індивідуально-авторські метафори представляють особливий інтерес як продукт ментального простору автора, який знайшов вираження в текстоутворюючій діяльності.

Метафора може бути представлена як матерія символу, що виникла в результаті індивідуальної психічної обробки та мовного опису факту свідомості. Іншими словами, метафора – це зображення символу на полюсі індивідуального психічного та мовного опрацювання. Як спонтанний текст, метафора є репрезентацією символів – спонтанних посилок свідомості.

Проблема метафори належить до числа „вічних”. Незважаючи на тривалу історію вивчення, структурно-семантичні аспекти тільки починають систематично аналізуватися в лінгвістиці тексту, яка ставить питання про дослідження метафори як конструктивного компонента мови художнього твору. Принципово нові результати може дати розгляд метафори в її конкретній текстовій реалізації з урахуванням взаємообумовленості її парадигматичних і синтагматичних властивостей.

У контексті постмодерністського дискурсу, система авторських метафор, що представляють основні мовні концепти, є запорукою адекватного сприйняття створюваної автором художньої картини світу, а так само дозволяє більш повно розкрити сутність базисних ідей, що робить можливим моделювання окремих фрагментів авторської картини світу через інтерпретацію ключових метафор і концептів.

Звертаючись до когнітивно-дискурсивного підходу, метафору можна розглядати як спосіб категоризації і концептуалізації дійсності, а також як засіб реалізації концепту – глобальної одиниці когнітивної

діяльності. У метафорі знаходять відображення як концептуальні моделі, знання про названі об'єкти, так і способи перекладу цього знання на мову па'яті людини у вигляді фреймових структур. Об'єктом дослідження при когнітивно-дискурсивному підході стає не окремий випадок вживання метафори, а побудова системи метафоричних моделей.

Метафоричною моделлю прийнято називати існуючу в свідомості носіїв мови взаємозв'язок між понятійним сферами, при якій система фреймів (слотів, концептів) однієї сфери (сфери-джерела) служить основою для моделювання понятійної системи іншої сфери (сфери-мішені). При такому моделюванні характерно збереження емотивного потенціалу концептів сфери-джерела, що в процесі комунікативної діяльності дозволяє активно впливати на емоційно-вольову сферу адресата.

Під час аналізу тексту роману, було виявлено, що найбільш частотними є різні типи розгорнутих метафор, що представляють собою особливу семантико-синтаксичну єдність, яка складається зі смислового фокуса метафори і розвиваючих її образно-асоціативних лексичних елементів. Як правило, розгорнута метафора в текстах письменника реалізується в контексті словосполучення, одного або декількох речень і формує локальний в логіко-структурному плані текстовий фрагмент, що в семантичному відношенні є доміантним при формуванні смислового ядра висловлювання.

У ході аналізу метафоричних моделей, що використовуються автором у тексті роману „Години”, превалюють моделі, що містять порівняння, які введені сполучниками *as though, as if, like*, а також дієсловами *resemble, remind, seem (like)* і подібними.

“She works quickly but methodically, as if she were following a recipe that must be obeyed scrupulously if it's to succeed at all” [7, с. 5].

„Она действует быстро, но методично, словно следуя инструкции, обещающей успех лишь в случае неукоснительного выполнения” [8].

Вона діє швидко, але методично, немов дотримуючись інструкції, що обіцяє успіх лише у разі неухильного виконання.

“How was your sleep, he asks, as if sleep were not an act but a creature that could be either docile or fierce” [7, с. 30].

„Как сон, спрашивает Леонард, словно сон не процесс, а существо, которое может вести себя по-разному и быть то более, то менее покладистым” [8].

Як сон, запитує він, немов сон не процес, а істота, яка може бути то мирною, то жорстокою.

Використання великої кількості розгорнутих метафор (explicit metaphor) у тексті роману дозволяє автору надати розповіді образності, створити несподівані поєднання концептуальних сфер, які в повсякденності не знаходять перетинаючихся меж у свідомості читача. Тематичний аналіз метафоричних моделей, що використовуються в романі,

показав, що найбільш яскраво представлені сфери, пов'язані з концептом „HUMAN BEING”. Зокрема, метафоричному моделюванню в романі властиве відображення окремих рис зовнішності людини, що складають фрейм „PHYSICAL QUALITIES”.

“Louis the farm-boy fantasy, the living embodiment of lazy-eyed carnality” [7, с. 10].

„Луї, фантазія на тему „мальчишка с фермы”, ходячая чувственность с томным взором” [8].

Луї, фантазія на тему „деревенський хлопчисько”, втілена чуттєвість з млосним поглядом.

“Her hair is hardly brushed; she is still wearing her bathrobe. She looks, too much, like the woman of sorrows” [7, с. 92].

„А она непричесанная и в халате. Слишком уж она похожа сейчас на несчастную домохозяйку” [8].

Вона ледве причесана, одягнута в халат для купання, занадто схожа на якусь бідолаху.

В тексті наявні численні метафоричні моделі, що використовують мегасферу „ART” як засіб опису зовнішніх рис предметів і персонажів, а також надання характеристики способу дії:

“Startling as a Rembrandt or a Velazquez” [7, с. 30].

„Словно сошедшая с картины Рембрандта или Веласкеса” [8].

Вражающая, как картина Рембрандта або Веласкеса.

“Worshipful Louis, heavy-limbed, far from stupid, a boy Michelangelo would have been pleased to draw” [7, с. 50].

„Обожающий его Луи, отнюдь не глупый, с красивыми сильными руками, достойный позировать самому Микеланджело” [8].

Обожняющий Луї, з його міцними руками, зовсім не дурний, хлопчисько, якого б із задоволенням малював би Микеланджело.

Крім опису фізіологічної сторони концепту „HUMAN BEING”, в романі наявні метафоричні моделі, що вказують на багатошаровість особистості, що дублює ідею децентрованого оповідання. У тексті роману неодноразово описується переживання персонажами тимчасової втрати свого „я”, відчуття перебування поза свого „я”. Не кажучи безпосередньо про поділ духовного і фізичного тіла, автор ставить питання про однозначність ставлення до самого себе як до „єдино істинного я”.

She can feel it inside her, an all but indescribable second self, or rather a parallel, purer self [7, с. 35].

„Она чувствует присутствие в себе чего-то неопределимого, как бы себя внутреннюю или, вернее, себя параллельную, более чистую” [8].

Вона відчуває в собі невимовну другу сутність, або, вірніше, паралельну, більш чисту себе.

For a moment she is precisely what she appears to be [7, с. 74].

„И в этот миг она есть именно то, чем кажется со стороны” [8].

У цю мить вона є саме тим, чим здається.

Окрім ідеї багатожарової особистості в романі також присутня ідея багатовимірної реальності. Відчуженість, самотність, психологічний тиск викликають бажання знайти альтернативну реальність, піти від дійсності і свого нинішнього стану. Метафоричні моделі неодноразово використовуються автором для опису відчуття нереальності проживаємої героями дійсності, а також самого процесу переходу з однієї реальності у іншу.

Laura Brown is trying to lose herself. No, that's not it exactly – she is trying to keep herself by gaining entry into a parallel world [7, с. 35].

„Лора Браун намагається випасть із своєї життя. Нет, не совсем так, скорее, она пытается вернуться к себе, получив доступ в параллельный мир” [8].

Лора Браун намагається загубити себе. Ні, не зовсім так, вона намагається залишитись собою, отримавши доступ до паралельного світу.

The apartment has, more than anything, an underwater aspect. Clarissa walks through it as she would negotiate the hold of a sunken ship [7, с. 58].

„Попадая сюда, будто погружаєшся под воду. Кларисса движется как по затонувшему кораблю” [8].

Ця квартира найбільш усього схожа на підводний світ. Клариса йде, немов пробираючись по затонулому кораблю.

Концепт „HUMAN BEING” також знаходить відображення у численних метафоричних моделях, що відносяться до фрейму „FEELINGS / STATES”, за допомогою якого автор розкриває глибину переживань героїв, створюючи неоднозначні паралелі між дійсністю і сном, звертаючись до неявних, непідконтрольних образів, що виникають у підсвідомості читача.

She is surprisingly calm – she can feel herself acting well in a difficult situation – but at the same time is removed from herself, from the room, as if she is witnessing something that's already happened. It feels like a memory [7, с. 197].

„Она поразительно спокойна, – она знает, что хорошо держится в трудной ситуации, – и в то же время у нее такое чувство, как будто она существует отдельно и от самой себя, и от этой комнаты и наблюдает за тем, что уже произошло. Словно это ее воспоминание” [8].

Вона на диво спокійна – вона впевнена, що у важкій ситуації спроможна на правильні дії, але в той же час вона немов віддаляється від самої себе, від цієї кімнати, як ніби вона є свідком того, що вже відбулося. Немов це вже спогад.

Грунтуючись на вищевикладеному матеріалі, можна зробити висновок, що метафоричні моделі, які відносяться до концепту „HUMAN BEING”, є детально структурованими, розгорнутими, включають велику кількість фреймів, що дозволяє віднести роман „Години” до постмодерністської прози з антропоцентричною домінантою. Концептуальна метафора, за допомогою якої знаходить вираження в тексті художня картина світу автора, відображає всю багатогранність людської особистості, включаючи в себе фрейми, орієнтовані на опис суб’єктивних відчуттів, емоцій, фізичних і психічних станів, відносин „свідомість – реальність / ірреальність”.

Проведене дослідження трансформацій метафоричних одиниць при перекладі демонструє, що авторські метафори, наявні в оригінальному тексті, в більшості випадків зберігаються. При цьому поширене використання прийомів цілісного перебудування та смислового розвитку як найбільш творчих з усіх видів перекладацьких трансформацій. У випадках, коли зберегти метафору через особливості валентності одиниць мови перекладу неможливо, перекладач змушений вдаватися до методу описового перекладу, компенсуючи втрату метафоричної образності введенням в текст додаткових образів, що підсилюють експресію.

Список використаної літератури

- 1. Золотова Г. А.** Труды В. В. Виноградова и проблемы текста / Г. А. Золотова // Вестник Московского университета. Серия 9. Филология. – № 4. – 1995. – С. 84 – 98.
- 2. Минералов Ю. И.** Теория художественной словесности / Ю. И. Минералов. – М. : Владос, 1999. – 360с.
- 3. Еко У.** Joyce, semiosis and semiotics/ U. Eco // The languages of Joyce: Selected papers from the 11th international James Joyce symposium, Venice, 12 – 18 June 1988 / Eds. R. M. B. Bosinelli et al. – Philadelphia ; Amsterdam : Benjamins, 1992. – P. 19 – 38.
- 4. Робен Р.** Анализ дискурса на стыке лингвистики и гуманитарных наук: вечное недоразумение / Р. Робен // Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса. Пер с фр. и португ. / Общ. ред. и вступ. ст. П. Серио, предисл. Ю. С. Степанова. – М. : Прогресс, 1999. – С. 184 – 196.
- 5. Гиро П.** Разделы и направления стилистики и их проблематика / П. Гиро // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 9. – М. : Прогресс, 1980. – С. 35 – 58.
- 6. Кристалл Д.** Стилистический анализ / Д. Кристалл, Д. Дейви // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 9. – М. : Прогресс, 1980. – С. 148 – 171.
- 7. Cunningham M.** The Hours / M. Cunningham. – New York : Picador, 2002 – 228 p.
- 8. М. Каннингем.** Часы [Електронний ресурс] / Каннингем М. – Режим доступу : http://www.e-reading.co.uk/bookreader.php/25279/Kanningem_-_Chasy.html

Саніна Є. О., Євдокименко О. О. Метафоричне моделювання як характерна риса роману Майкла Каннінгема „Години” і його передача при перекладі

У даній статті на основі аналізу роману сучасного американського письменника Майкла Каннінгема „Години” проведено аналіз метафоричного моделювання як способу передачі індивідуального стилю автора. Були виділені елементи тексту, які відображають особливості репрезентації базисних концептів як особливостей авторського стилю, досліджено особливості передачі індивідуально-авторських метафоричних моделей при перекладі тексту твору, зроблено висновки про точність передачі стилю тексту-оригіналу при перекладі, проаналізовано взаємозв'язок понять метафори, метафоричного моделювання та індивідуально-авторського стилю в контексті постмодерністського дискурсу, досліджено використання індивідуально-авторських метафор як спосіб концептуалізації дійсності, проведено тематичний аналіз метафоричних моделей.

Ключові слова: ідіостиль, індивідуально-авторські метафори, метафоричне моделювання, способи перекладу.

Саніна Е. А., Евдокименко Е. А. Метафорическое моделирование как характерная черта романа Майкла Каннингема „Часы” и его передача при переводе

В данной статье на основе анализа романа современного американского писателя Майкла Каннингема „Часы” проведен анализ метафорического моделирования как способа передачи индивидуального стиля автора. Были выделены элементы текста, отображающие особенности репрезентации базисных концептов как особенностей авторского стиля, исследованы особенности передачи индивидуально-авторских метафорических моделей при переводе, сделаны выводы о точности передачи стиля текста-оригинала при переводе, проанализирована взаимосвязь понятий метафоры, метафорического моделирования и идиостиля в контексте постмодернистского дискурса, исследовано использование индивидуально-авторских метафор как способ концептуализации действительности, проведен тематический анализ метафорических моделей.

Ключевые слова: идиостиль, индивидуально-авторские метафоры, метафорическое моделирование, способы перевода.

Sanina E. O., Yevdokymenko O. O. Metaphorical Modeling as a Specific Feature of the Novel “The Hours” by Michael Cunningham and Its Translation

This article is dedicated to the diversified analysis of the novel “The Hours” written by a contemporary American writer Michael Cunningham. Analysis of metaphorical modeling as a way to reflect the individual style of the author was conducted as the main purpose of this research. The research

on individual ways of discursive representation of the author's creative intentions is an important scientific aspect of the modern linguistic approaches to the analysis of literary text which is emphasized by a diverse range of approaches to the author's individual style studying thereby determining the relevance of this article. In the terms of the research elements of the text that are crucial for the representation of the main mental concepts used in the text as basic features of the author's style were analyzed as well as special characteristics of author's individual metaphorical models in the original text and the text of the translation. In the context of postmodern discourse we examined the interrelation of such concepts as metaphorical modeling, individual style of the author and author's individual metaphors and analyzed the role of the individual metaphor in the conceptualization of the author's mental reflection of actual reality and its representation in the textual form. The thematic analysis of the metaphoric models and frame structures within them provided the opportunity to define and explore the author's worldview and the specifics of its representation in the text of the novel "The Hours".

Key words: individual style, author's individual metaphors, metaphorical modeling, methods of translation.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Чернієнко Л. В.

УДК [811.161.2:811.111]'255.4

В. Є. Танцура

**ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ
ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ
(на матеріалі оригіналу фільму „Тіні забутих предків”)**

Сучасний світ ставить нові задачі перед перекладацьким суспільством. Однією з таких задач є дослідження лінгвокультурології у перекладі художніх фільмів. Лінгвокультурологія – це вивчення мови в нерозривному зв'язку з культурою. Вона йде від духу мови або від тих чи інших явищ, пов'язаних з мовною ментальністю, вивчає національно-культурні специфічні правила організації мовного спілкування, показує духовність, соборність народу, які відображені в мові. Розглядаючи мову, ми не можемо обійтись без її культури, оскільки вона є її проявом. Дослідження мови фільму в аспекті лінгвокультурології дає змогу виявити та проаналізувати лінгвокультурні особливості певної нації, дослідити її етносвідомість та мислення, описати культурні компоненти в семантиці текстів.